

KOLLAKATSIYALARNING INGLIZ TILIDAGI TA'SIRI VA TAVSIFI

Muhiddinov Anvar Gafurovich

f.f.d., Farg`ona davlat universiteti rus filologiyasi dotsenti

Obidova Xurshidaxon Mashrabjonovna

Farg`ona davlat universiteti lingvistika (ingliz tili) 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7229209>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilida kolokatsiyani shakllantirish jarayoniga ta'sir qiluvchi bir qator omillarni taqdim etadi va tavsiflaydi. Ushbu omillarni bilish juda muhim va muvaffaqiyatli muloqotni amalga oshirish uchun ushbu birikmalarni to'g'ri tushunish, yodlash va ulardan foydalanish uchun zarurdir. Maqolada kolokatsiya birliklari va ularning xatti-harakatlarini taqqoslash, shuningdek, ushbu birikma birliklarining chastotasi va sinonimlik darajasiga qarab guruhlariga bo'linish ko'rsatilgan. Muallif lingvistik korpusdan olingan keng ko'lami misollar asosida guruhlarning har biriga xos bo'lgan qo'shma gaplarni aniqlaydi va tilda har doim ham o'z-o'zidan paydo bo'lavermasligini isbotlashga harakat qiladi. Taqdim etilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida qo'shma gaplarning shakllanishi faqat sodir bo'lmaydi grammatika, sintaksis va leksikologiya qoidalariga muvofiq, lekin tugun semantikasi, nutq etimologiyasi va semantik prosodiya bilan ham belgilanadi.

Kalit so'zlar: kollakatsiya, qo'shilish, qo'shma gap, lingvistik korpus, semantik prosodiya, nutq etimologiyasi.

INFLUENCE AND DESCRIPTION OF COLLOCATIONS IN ENGLISH

Abstract. This article presents and describes a number of factors that influence the process of collocation formation in English. Knowing these factors is very important and necessary to properly understand, memorize and use these compounds for successful communication. The article shows the comparison of collocational units and their behavior, as well as the division into groups based on the frequency and degree of synonymy of these collocational units. Based on a wide range of examples taken from the linguistic corpus, the author determines the compound sentences characteristic of each of the groups and tries to prove that they do not always appear spontaneously in the language. The results of the presented analysis show that the formation of compound sentences in English occurs not only according to the rules of grammar, syntax and lexicology, but is also determined by node semantics, speech etymology and semantic prosody.

Key words: collocation, conjunction, collocate, linguistic corpus, semantic prosody, speech etymology.

ВЛИЯНИЕ И ОПИСАНИЕ ОБРАЗОВАНИЙ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация. В данной статье представлен и описан ряд факторов, влияющих на процесс образования словосочетаний в английском языке. Знание этих факторов очень важно и необходимо для правильного понимания, запоминания и использования этих соединений для успешного общения. В статье показано сравнение словосочетаний и их поведения, а также разделение на группы на основе частотности и степени синонимичности этих словосочетаний. На широком круге примеров, взятых из лингвистического корпуса, автор определяет сложные предложения, характерные для каждой из групп, и пытается доказать, что они не всегда возникают в языке спонтанно. Результаты представленного анализа показывают, что образование сложных предложений в английском языке происходит не только по правилам грамматики,

синтаксиса и лексикологии, но и определяется узловой семантикой, речевой этимологией и смысловой просодией.

Ключевые слова: словосочетание, союз, соединение, лингвистический корпус, семантическая просодия, речевая этимология.

KIRISH

Har qanday tildagi birikmalar, qoida tariqasida, shakllanish sabablarini tushuntirib bo'lmaydigan idiomatik iboralar sifatida qaraladi. Ingliz tili lug'atini o'rgatish sohasidagi eng nufuzli mualliflardan biri bo'lgan Maykl Lyuisning g'oyasi juda to'g'ri va tushunarli: "Kollokatsiyalarning shakllanishi mantiq yoki chastota bilan belgilanmaydi va shu bilan birga lingvistik funktsiyaning ta'siri sodir bo'ladi."

Nazariy grammatikada "kollokatsiya" atamasi odatda sintaktik va semantik jihatdan yaxlit birlik belgilariga ega bo'lgan ikki yoki undan ortiq so'zlardan iborat bo'lgan ibora deb ataladi, unda tarkibiy qismlardan birini tanlash ma'noga ko'ra amalga oshiriladi, va ikkinchisini tanlash birinchisini tanlashga bog'liq. Kollokatsiyalarsiz muloqot qilish deyarli mumkin emas (farqli ravishda o'z xususiyatlariga ko'ra birikmalarga o'xshash idiomalar) va ularni noto'g'ri yaratish yoki ishlatish aloqaning buzilishiga va uning a'zolarini noto'g'ri tushunishga olib keladi; oqibatlari salbiy bo'lishi mumkin lekin umuman aloqa jarayoniga va natijasiga ta'sir qiladi. Bunda biz tadqiqotimizning dolzarbligini ko'ramiz. Misol uchun, "to run business" - "biznesni yuritish" iborasi kollokatsiya sifatida qabul qilinadi.

Ammo, agar qo'shma joylashuvni qandaydir tarzda tushuntirish mumkin bo'lsa, bu ko'proq ma'noga ega bo'lar edi va, masalan, chet tilini o'rganish talabalar tomonidan tezroq va osonroq yodlanadi.

Gap bo'laklarining birikma qobiliyatini tavsiflashda so'z turkumining ichki tuzilishi ma'nosida birinchi marta "kollokatsiya" atamasi V.Fowler tomonidan ishlatilgan. Ingliz tilshunosi qaram elementlarning tuzilishiga alohida e'tibor berib, potentsial fe'l iboralarni ko'rib chiqdi. V.Fowler ingliz tilidagi fe'llarning kombinator modellarining tasnifini batafsil ko'rsatdi, buning asosi ularning valentligi edi. Bu til o'rganishga yangi yondashuvni belgiladi.

XX asr o'rtalarida "Kollokatsiya" atamasi J.R.Furs boshchiligidagi London lingvistik maktabi vakillari tomonidan keng qo'llanila boshlandi. Bu maktab ta'limotining manbai B.Malinovskiy tomonidan tuzilgan vaziyat kontekstining sotsiolingvistik konsepsiyasi bo'lib, bu yerda kollokatsiya tahlil qilinayotgan leksemaning muayyan so'zlar bilan doimiy mos kelishini bildirgan. Ushbu nazariyada qo'shma so'zlar odatiy, tez-tez takrorlanadigan so'z birikmalari bo'lib, ularning qo'shma ko'rinishi o'zaro kutishning muntazam tabiatiga asoslanadi va sof semantik omillar bilan bog'liq.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Rus tilshunosligida birikma tushunchasi O.S.Axmanova, S.G.Ter-Minasova va boshqa ba'zi tilshunos olimlarning asarlarida tasvirlangan bo'lib, bu atama "nutqdagi so'zlarning leksik-frazeologik shartli muvofiqligi ularning ko'p ma'noliligini amalga oshirish sifatida" degan ma'noni anglatadi.

Rus olimi E.G.Borisova tomonidan taklif qilingan birikmaning yana bir ta'rifi mavjud: "Kollokatsiyalar so'z birikmalari bo'lib, unda bir komponent (mos yozuvlar yoki asosiy, erkin bo'lmagan) xabarning ma'nosi, uning mavzusi va birikma frazeologizmlari bilan belgilanadi. va boshqa komponent (erkin) kalit so'zni tavsiflaydi va semantik jihatdan kalit so'zdir".

Tadqiqotning maqsadi ingliz tilida qo'shma gaplarning shakllanishi jarayoniga ta'sir qiluvchi bir qator omillarni aniqlash edi.

Tildagi qo'shma gaplarning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Masalan, ma'lum bir tamoyilga (masalan, bir nechta umumiy so'z) muvofiq tuzilgan maxsus lug'atlarni (lug'at) yaratishda kombinatsiyalar) yoki chet tillarini o'rgatishda bu bilim muhimdir. Ona va xorijiy tillarning birikmalarini bilish va ulardan to'g'ri foydalanish kommunikantlarning muloqot va tushunish jarayonini osonlashtiradi, chunki ma'lum bir tilda so'zlarning va iboralarning mavjudligi aniq belgilanadi va normallasadi.

Ushbu tadqiqot maqsadiga erishish uchun bir qator vazifalarni qo'ydi va, xususan, tadqiqot uchun tanlangan ba'zi birikmalarning shakllanishini ko'pincha birgalikda ishlatiladigan ikki yoki undan ortiq so'zlarni birlashtirish jarayoni sifatida ko'rib chiqildi. Bu fikr Sinkler tomonidan shakllantirilgan tezisga asoslanadi: "Kollokatsiya matndagi ikki yoki undan ortiq so'zlarning bir-biridan qisqa masofada birgalikda qo'llanilishidir. Qoida tariqasida, ular to'rttadan ko'p bo'lmagan so'zlar bilan ajratiladi. Sinkler o'z asarlarida "kollokat" atamasini chastotasi tasodifiy chastota darajasidan yuqori bo'lgan so'z bilan cheklaydi.

XULOSA

Qisman yoki yaqin sinonimlar guruhidagi har bir birlikning joylashish xatti-harakatlarini taqqoslash xarakterli kollokatlarni, ya'ni guruhning bir a'zosi bilan tez-tez ishlatiladiganlarni aniqlashni osonlashtirdi. Tadqiqot uchun quyidagi birliklar tanlangan:

1-guruh: issue, aspect, factor - masala, jihat, omil

2-guruh: run, head, manage - yugur, bosh, boshqar

3-guruh: deal with, handle - muomala qilish, ishlov berish

4-guruh: aim, objective, target, goal - maqsad, maqsad, maqsad, maqsad

5-guruh: system, process, procedure - tizim, jarayon, protsedura

Shuni xulosa qilib ta'kidlash mumkinki, kollokatsiyalarni yaratish jarayoniga ta'sir qiluvchi bir qator omillar mavjud. Bu jarayonga ta'sir qiluvchi birinchi va eng muhim omil - bu murojaat so'zining semantikasidir.

REFERENCES

1. Axmanova O.S. Lingvistik atamalar lug'ati. 6-nashr. M.: URSS, 2012. 576 b.
2. Borisova E.G. Matndagi so'z. Rus tilidagi birikmalar lug'ati (barqaror kombinatsiyalar). kalit so'zlarning inglizcha-ruscha lug'ati bilan til. M., 1995. 148 b.
3. Korpusga asoslangan kontrastiv tilshunoslikdagi yutuqlar / Aijmer K., Altenberg B., tahrirlar. amsterdam, Filadelfiya: Jon Benjamins. 2013. 295 b.
4. Fowler H.W. Zamonaviy ingliz tilidan foydalanish lug'ati: Klassik birinchi nashr. Oksford: Oksford universiteti nashriyoti, 2009. 825 b.
5. Lyuis M. Leksik yondashuvni amalga oshirish - nazariyani amaliyotga tatbiq etish. Hove, Angliya: Til o'rgatish nashrlari, 2008. 223 b.
6. Sinclair J. Th e ibora, butun ibora va iboradan boshqa hech narsa. Frazologiya: An fanlararo istiqbol. Amsterdam, Filadelfiya: Jon Benjamins, 2008. 422 p.
7. Ilg'or o'quvchilar uchun Collins COBUILD inglizcha lug'ati (3d nashri) / Sinclair J., ed. Glasgow: Harper Collins, 2001. 1703 p.

8. Ravshanovna, G. N. (2019). TRAINING THE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO INNOVATION ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION SYSTEM. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 7(12).
9. Ravshanovna, G. N., & Ahmadjanovna, E. T. U. (2021). Methodological characteristics of formation of tolerance skill pupils in primary school. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(1), 1623-1628.
10. Ravshanovna, G. N. (2021). Methods of development tolerance skills pupils in primary school. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(1), 1221-1224.
11. Ortiqov, R. (2022, June). STRUCTURAL AND SEMANTICAL FEATURES AND DIFFERENCES OF ORAL AND WRITTEN SPEECH. In *INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING* (Vol. 1, No. 9, pp. 438-442).
12. Mirzayeva, D. (2021). PROVERBS AND SAYINGS AS A PRODUCT OF THE NATION'S COGNITIVE THINKING. In *Multidiscipline Proceedings of Digital Fashion Conference* (Vol. 1, No. 2).
13. Мирзаева, Д. И. (2017). АНАЛИЗ ДИСКУРСА УЧЕНИЯ И ИЗУЧЕНИЯ. *Актуальные научные исследования в современном мире*, (4-2), 73-75.
14. Mirzayeva, D. (2019). THE CONCEPT OF " FRIENDSHIP" IN UZBEK AND ENGLISH LINGUISTIC CULTURE. *Мировая наука*, (11), 29-32.
15. Mirzaeva, D. I. (2020). THE ROLE OF PAREMIOLOGY IN THE LANGUAGE SYSTEM. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(6), 245-251.